

Innspill fra Roar Ulvestad. Lektor i norsk. Undervisningsbakgrunn fra grunnskole, videregående og språk/litteraturredidaktikk ved UiB – 21.11.22

Gjennomgangen av Nasjonal Kvalitetsvurderingssystem og de eventuelle anbefalinger som kommer ut av dette arbeidet er helt avgjørende for at vi etter hvert får et utdanningsløp med en god indre sammenheng, der opplæringssituasjonen, den formative og den summative vurdering snakker "det samme språk".

Mandatet til kvalitetsvurderingsutvalget opplever jeg som vagt. Om man ser på komponentene i kvalitetsvurderingssystemet, er de mange, og når vi har fått nye komponenter og målinger, har det sjelden blitt tatt hensyn til hva som finnes fra før. Det som er mest premissgivende av komponentene i NKVS i skolehverdagen, for lærere, elever og ledere, er eksamen. Det er likevel uklart om eksamen er en del av denne arbeidsgruppens mandat å se på. Dette bør avklarer, slik at offentligheten ikke går videre med forventinger til utvalgsarbeidet som det egentlig ikke er grunnlag for.

Forskningen på eksamens påvirkning av utdanningsløpet er ikke kjempestor akkurat, og det er også en viss uenighet om i hvor stor grad man kan snakke om en "washback-effekt". Likevel starter mange skoler allerede i åttendeklasse med å øve til eksamen, gjennom heldagsprøver der man i relativ isolasjon skal bli kjent med eksamensformatet. Både i ungdomsskolen og i videregående er det vanlig å bruke tidligere eksamensoppgaver på disse heldagsprøvene, som blir stadig mer lik eksamen, til nærmere selve eksamen kommer.

Vi har dermed to løp i opplæringen: ett løp der vi skal trene på eksamen både i struktur og innhold, og ett løp der vi arbeider med bredden i læreplanmålene, og stor variasjon i arbeidssituasjoner. Dett er lite organisk, eksamensløpet har stivnet i tid, mens det andre er under kontinuerlig utvikling. Det er selve arbeidssituasjonen under eksamen som er problematisk. Å arbeide alene, uten hjelpemidler og uten mulighet til faglig dialog med lærer eller medelever, er noe som skjer bare under eksamen og under de heldagsprøvene der vi leker eksamen.

Opplæringssituasjonen i hele løpet fra grunnskole til VGO har de siste årene utviklet vurdering for læring i retning av styrket elevmedvirkning og prosessorientering. Flere og flere får gode erfaringer med karakterdempet hverdag, og den tradisjonelle prøvesituasjonen der man svarer på enkeltspørsmål har i stadig større grad blitt noe av en anakronisme.

Både læreren og eleven sin klasseromsatferd er helt annerledes enn for ti eller tyve år siden. Arbeidssituasjonen vår er en helt annen enn før, gjennom hele læringsforløpet. Det ble satt ned en arbeidsgruppe for å se på eksamen, som gjorde en god jobb ut fra smale premisser:

<https://www.udir.no/eksamen-og-prover/eksamen/ekstern-gruppe-skal-evaluere-eksamensordningen/>

De gikk heldigvis litt utover mandatet, og kom med forslag til hva en kunne endre OM en fikk lov til å endre litt. Likevel ble dette arbeidet lagt helt vekk, og vi fikk andre arbeidsgrupper som skulle se på eksamen i norsk, engelsk og matematikk. Disse gruppene sitt utgangspunkt var å se på mulighet for å styrke sensorsamsvar og digitaliseringsgraden. Vel og bra det, men det innebar ikke noe kritisk blick på selve arbeidssituasjonen under eksamen, og det ble mye kritikk underveis, som for eksempel fra to av de som var med å skrive selve læreplanen i norsk, Jonas Bakken og Tor Egil Furevikstrand: <https://www.utdanningsnytt.no/eksamen-fagfornyelsen-jonas-bakken/ny-eksamen-i-norsk-glemmer-halve-faget/278964>

Selv med de endringene man fikk for eksamen, er avstanden mellom arbeidssituasjonen i opplæringen og arbeidssituasjonen som ligger til grunn for den summative vurderingen større enn noensinne. Eksamen blir dermed stående som en konstant, eller som et anker, som holder igjen på

de gode anslagene som ligger i LK20.

<https://www.utdanningsnytt.no/eksamen-malstyring-norskeksamen/eksamen-er-blitt-eit-massivt-fjell-som-ingen-kan-vil-eller-tor-a-flytte-pa/334220>

Om kvalitetsutvalget ikke ser på eksamen, vil ikke evalueringen av NKVS ha noen stor betydning dessverre. Det vil gjøre at vi går videre med en "halv" fagfornyning, der selve avslutningen på opplæringsløpet blir stående i stadig større spagat, med eksamensfoten i fortiden og en "fagfornyingsfot" som faktisk beveger seg.

Norge liker jo å henge med i internasjonal utvikling, og jeg ble faktisk helt paff da jeg leste at det bare er Norge og Danmark som har tradisjonell eksamen. <https://www.utdanningsnytt.no/eksamen-norden-tine-sophie-proitz/norge-og-danmark-er-de-eneste-nordiske-landene-som-har-eksamen/339362>

Når det gjelder NKVS for øvrig vil jeg avgrense meg og ikke si noe om absolutt alt. Ser man tilbake på de tjue årene som er gått siden vi ble med i PISA og alt som har skjedd etter det, vil jeg stoppe opp litt ved grunnleggende ferdigheter. Det er en selvfølge at av lesing, skriving, regning, digital kompetanse og muntlighet er det ingen som kan velges vekk, selv om man kan diskutere om det digitale er en ferdighet eller et miljø der de andre ferdighetene langt på vei opptrer i.

I alle fall har PISA-deltagelse gitt et usunt og oppblåst fokus på hva femtenåringen kan lese og svare på, på en gitt vårdag i tiendeklasse. Regning og digital kompetanse har også hatt gode vilkår, vi kan jo bare huske tilbake til en Solberg-regjering som tok vekk hundre millioner til skolefrukt for å finansiere videreutdanning av matematikklærere. Kan ikke huske å ha sett en evaluering av dette, men jeg husker godt at eplet eller bananen ga en god faglig piff til de som av ulike grunner ikke kom fra superhjemmet med fem om dagen og påsmurt matpakke.

Fokuset på nasjonale prøver og PISA har ført til at det (dessverre) i mindre grad har blitt fokusert på skriving og muntlighet. For mitt fag, norskfaget, er lesing, skriving og muntlighet så uatskillelige og sammenvevde ferdigheter at det er absurd å satse mer eller mindre på en av dem. Fordi vi ønsker å forstå oss selv og verden vi er i leser vi for å skrive for å snakke for å lese for å skrive osv. osv!!!

Kvalitet i skriving og kvalitet i muntlighet burde etter hvert få samme oppmerksomhet som lesing. Kanskje kvalitetsutvalget sitt arbeid bør se på hvordan man kan få understøttet skolens arbeid med alle grunnleggende ferdigheter, ikke bare de man blir målt på i PISA. Det ville helt klart hjulpet oss i undervisningen om vi hadde en sterkere kollektiv forståelse av hva slags normer vi bør basere vurderingene våre på.

Arbeidet med grunnleggende ferdigheter har vært for smalt når vi har sett oss blinde på nasjonale prøver i lesing og PISA-skår. Grunnleggende ferdigheter er ikke "enkle" ferdigheter, men viktige ferdigheter som går inn i selve grunnlaget vi har for å både skjønne og delta i offentligheten. Nasjonale prøver er en stor sak utenfor skolen, men for oss lærere er det bare som et komma å regne, i et komplekst læringsnarrativ. Vi får som regel ingen overraskelser når vi plotter elevene inn i de ulike mestringskategoriene. Vurderingene våre både før og etter nasjonale prøver er både mer læringstøttende og komplekse enn det "spørsmål og svar"-konstruert de nasjonale prøvene er.

Vi trenger en opplyst og demokratisk samtale om hva vi trenger for å gi en likeverdig og skikkelig opplæring i hele skolen. Vi kan kalle det en "kvalitetsforhandling" med både tellinger og fortellinger, der lærerprofesjonens fagmiljøer og de ulike forskningsmiljøene utvikler en bedre forståelse av hva "den andre" har å tilby av innsikter.

Vi snakker i skolen om en "karakterdempet" hverdag, men vi trenger også en "politikkdempet" hverdag, der skolen er først og fremst for å få elevene til å skinne, ikke politikerne.

Uansett: det viktige er å få slått fast om eksamen er med i utvalgets mandat eller ikke. Hvis ikke, blir hele arbeidet som et symbolarbeid å regne. Vi bør for øvrig vrake "Nasjonal kvalitetsvurderingssystem" og kalle det "Nasjonalt kvalitetssystem", for å sage av minst et av hornene av måledjevelen.

Med det som overskrift burde vi begynne på bar bakke, og i partssamarbeidet spørre hverandre: hva er kvalitet i opplæringen, hvordan kan vi samarbeide for å utvikle den, og hva slags kulturer og strukturer trenger vi for dette arbeidet? Det ville være mye mer fruktbart enn å flikke på et system som for lengst har sluttet å være et system.